

more; on hoče biti v družbi. Že ime družba, društvo izrazuje, da išče še drugega. Asketičnega dara ima neskončno malo. Njegova domišlija je živa, kri lahka, zato ljubi celó pri cerkvenih svečanostih hrum in šum — godce in možnarje. Po tej čudi (Anlage) ga moraš odgojevati za vse, kar je lepo, dobro, pobožno in sveto, in dobil bodeš iz njega poštenega človeka.

Kadar je malo vinjen, posebno rad govori, je nekako silen, ali kakor Nemec pravi „zudringlich“, in prvi je, kateri priglasi v verstice slavnega pesnika:

„Seid umschlungen Millionen!“

V takošnem stanu ne terpi zopergovora in zopernik mora plačati pogostoma s kervavo glavo svojo termo. Ta stran ni svetla v karakteru Slovenca, in posebno na Kranjskem je znana prislovica: „kurajža velja“ že dosti žalostnih zgodb rodila.

Ker naji z Miloslavom je čas gnal, sva mogla zapustiti še pred nočjo veselo družbo in sva obiskala bližnje Velesovo.

V Velesovem je bil svoje dni samostan dominikanskih nun. Baucer pripoveduje, da je bil okoli leta 1297 sozidan ta samostan. Pobožna pripoved sporočuje, da so nek velesovski gosp. farmešter našli, ko so bili na lovu, v smereki podobico device Marije, kako malega Jezuska varje. To podobšino še zdaj lahko vidiš v velikem altari. Pobožne žene so svoje premoženje tam darovale in stopile v družbo po postavah sv. Dominika. Grofinja Ortenburška omožena z grofom Ivanom Frangepanskim je kot vdova svoje življenje tukaj sklenila. Utemeljitev svojo pa ima kloster zahvaliti Neži, vdovi vojvoda avstrijskega Otona. Napisi imen v raki samostana pričujejo, da so hčeri najslavnejših kranjskih žlahtnih rodbin tukaj se odpovedale svetu. Današnjemu, tako imenovanemu izobraženemu svetu se samotnost dozdeva kaj neumnega in nenaravnega, ker ne razumi, da je le samotnik svoboden. Že stari Rimljan je rekel: „qui bene latuit, bene vixit“, in krotki Petrarka je napisal tako lepe bukvice „de vita solitaria“, ktere bi svobodno marsikateri posvetovnjak prebiral, in kdo se ne spomni njegovih lepih verstic:

Cercato ho sempre solitaria vita,
(Le rive il sanno, e le campagne e i boschi)
Per fuggir quest' ingegni storti e loschi,
Che la strada del ciel' hanno smarita. —

Cerkev velesovska ima neskončno lepo okolico; menda bode utegnil prijatelj Lovre Pintar kakošno obširno zgodovinsko črtico o Velesovem priobčiti? Lega velesovskega samostana je neskončno lepa. Prijetna dolinica, obvenčana z zelenim smerečjim logom, je popolnoma stvarjena za premišljevanje življenja. In tega nam je treba. Že Pythagora je rekel, da bi človek mogel pred spanjem pregledati, kar je čez dan storil, in veleumni nemški pisatelj Jean Paul piše: „Wer im Getümmel der Geschäfte und Vergnügungen dahin lebt, ohne je seine Vergangenheit zu eruiiren, vielmehr immerfort sein Leben abhaspelt, dem geht die klare Besonnenheit verloren, sein Gemüth wird ein Chaos, und eine gewisse Verworrenheit kommt in seine Gedanken, von welcher alsbald das Abrupte, Fragmentarische, gleichsam Klingehackte seiner Conversation zeugt“.

Solnce je že skoro šlo za goro, ko sva z Miloslavom Velesovo zapustila. Skoz lepe vasi smo se peljali mimo rojstne hiše našega slavnega pesnika M. Kračmanovega. Pozdravili smo serčno čedno hišo, v kateri je pridni sin domovine zagledal beli svet. Na desni pa je kakor labod gledal iz podnožja Štoržičevega grad Turnski, kjer je prezgodaj umerle Josipine Turnogradske zibeljka hranjena.

Večerni mrak je visel nad zemljo, in le najvišji verhunc Triglava še je bil obsijan, ko sva se mimo rojstnega doma Jos. Turnogradske peljala. V mojem sercu so se plali različni čuti. Komaj je minulo 5. let, kar sem nježno deklico spoznal prvokrat na bleškem jezeru, kjer je pri krasnem luninem svitu popevala mило pesmico: „o Savici.“ Preživel

sem nekoliko dni prav po domače v hramu njene matere, in se veselil nad njenim nježno čutečim sercom, ktero je tako vroče bilo za domovino in njeno slavo, nad njenim bistrim duhom, kateri je že v nedolžni mladosti stvarjal in delal za domovino. Prišle so mi tedaj lepe verstice pesnikove na misel:

„O Gott! wie aus schwacher Weiberbrust
Sich ein Gefühl kann heben, —
So stark und freudig — kraftbewusst, —
Umfassend — alles Leben“; —

in sadaj že trohni mlado truplo v globokem krilu — matere černe zemlje. — Al njeni duh še živi, in opominja s sladkim šeptanjem: Slovenke — hčeri izobraženejših stanov — tudi ve pestujte slovastvo slovensko!

Naroda jedro so le njegovi izobraženi člani; kjer so se izobraženi odtujili narodu, tam ni več „nation“ — ampak „peupel“.

Z Miloslavom sva še tisto noč hotla pozdraviti dragega našega Poženčana; zato sva konjiča pognala, da ga najdeva bdečega.

Ravno je — kislo juho večerjal, ko sva z Miloslavom v hišo stopila. Miloslav me imenuje, — in gospod Poženčan svoje sive obervi napnejo, in z očmi me merijo, kakor da bi hotli reči: *καὶ σὺ τίς*? — Vendar —

„ein einzig klug Gesicht —
Und — alles ist geschehen“.

Podajo mi pošteno desnico in rečejo, da čislajo poštega zopernika, in v znamenje prijateljstva ga povabijo — h kisli župi.

Poženčan so srednje postave, že sivih las, bolj malega okroglega lica, 56 let stari, in domoljub že — pred letom 1848.

Leto 1848 nam je rodilo domoljubov, kakor uljnjak polleti bčelic, al nekakošen bes je vse pokončal. Temu besu je ime: „S trebuchom za kruhom“.

Poženčan so učen mož, kakor ste se dragi stric, že večkrat lahko prepričali iz njihovih zgodovinskih spisov v „Novicah“; oni tudi imajo bogato pesniško žilo, — pa da so tudi izverstni humorist, sem se prepričal tisti večer.

Sadaj spisujejo večjo moralno pripoved, — Bog daj, da bi skoro beli svet zagledala.

Kupico rudečega Dolenca smo izpili na njihovo zdravje in zmirom dobro voljo, potem pa ustnice k ustnicam — serce na serce, — in peljala sva se z Miloslavom k njegovemu gostoljubnemu bratu v Kranj.

Da ste mi zdravi dragi stric! Drugokrat spet kaj od
Vašega unučiča Vicka.

Odgovor

na gosp. dr. Klunovo prašanje v 52. listu lanskim „Novic“.

Bravši gospod dr. Klunove vprašanja v „Novicah“ sem namenil, Vam od svoje strani nekaj drobtin naznaniti. Dr. Klun bi rad vedel za Peroj, ali so mu prebivavci res Černogorci ali ne. Ker sem pred 5 leti sam ondot popotoval, pa tudi od drugod marsikaj slišal, kar se Perojcov tiče, povem najpred o njih, kar mi se najimenoitneje zdi.

Peroj je v dolnji Istri, dobro uro od Pole in kake pol ure od Dinjana. Stanovavci so pravi Černogorci, preselivši se simo pred kakimi 150 leti. Prišlo jih je takrat le sedem rodovin; ljudje jih še zdaj po imenu vedó; do današnjega dne pa se je njihovo število precej zmnožilo; vsih Perojcov, možkih in žensk je zdaj 220. Vsi so pravoslavne vere, pa zato jim je od konca težko bilo. Neki Knježević se je tako za staro vero poganjal, da so Benečani, tisti čas gospodarji v Istri, „pravoslavni zakon“ poterdili. Pridši v Peroj so našli le dve katoliške hiši in majhno katoliško cerkvico; z dovoljenjem beneške gospode so dobili le to cerkvico za se; zdaj imajo svojega fajmoštra in kaplana. Ker niso od nikodar nikake pomoči imeli, jim je nazadnje

cerkev zlo obožala, celó obleka in bukve so se potergale. V največji stiski jim pride (pred 15 leti) ruski popotnik, slavni Čižov, ter vidivši revo svojih sovornikov, v Moskvo višjemu duhovstvu piše; in res ni bilo treba dolgo čakati; čez nekaj mescov že se pripeljejo iz Rusije bogati in prelepi darovi; zgolj vse, kar se za pravoslavni obred potrebuje. Drugo cerkev imajo ti Černogorci v Poli; bila je ona prav za prav Gerkom namenjena; ker je pa gerška soseska, nekdanj precej velika, zopet v staro domovino, če se ne motim, na otok Kerf (Korfú) se izselila, so dali Benečani njihovo cerkev istovertim Serbom. V Peroju imajo Černogorci tudi serbsko šolo in precej ljudi zna brati. Perojci so ljudje visoke, čvrste rasti, bistrega pogleda in ponosnega hoda — v vsem prava črnogorska kri, pa so tudi zdrave pameti, da odgovarjajo in prašajo marsikakega „kaputaša“ osramoté. Starih navad se terdno derže; nošnja, pesmi, povesti, veselice, plesi (tudi „kolo“), vse je tako, kakor pred 150 leti. Duh jim je resnoben, pobožen, vsigdar pošten; vsi živé v pravi ljubezni, kakor bratje in sestre. Okoli in okoli imajo Lahe za sosesde, toraj znajo tudi oni večidel laški govoriti, toda za to še niso svoje narodnosti zatajili, marveč se jim mora človek ravno v ti reči najbolj čuditi. Med sabo govoré le serbski; noben Perojec ne bo šel k Lahu v službo, ne za eno uro in po nobeni ceni ga ne boš na to pripravil; tudi se še nikoli ni zgodilo, da bi se kak perojsk Černogorec med Lahih ženil, ali da bi kaka Perojka iz svojega mesta šla. Zato so si pa tudi v Peroju vsi v rodu, dosti se jih celó ne more oženiti; serbske dekleta, ki bi od drugod simo prišle, bi se lahko in hitro pomozile: to Perojci sami govoré. — Jezik teh Černogorcev je tak kakor vsih drugih, le da imajo manj turških in več laških besed. „Što“ govoré kakor vsi Serbi, „bio“ pa ne, ampak „bil“ kakor Horvatje; s temi se sploh v mnogih rečeh ujemajo, zlasti pa v akcentu, ki jim je ves drugačen od serbskega. Kaj velja, da so bili vsi Černogorci nekdanj čisti Horvatje, pa se jim je jezik pozneje bolj po serbsčini olikal? Rojeni Serbi so mi večkrat govorili, da morajo paziti, kadar s Černogorcom govoré, ker bi sicer marsikaj ne razumeli; meni pa to ni težave delalo, ker sem tudi horvaškega govora se navadil. — Zemlje imajo Perojci dovelj, več kakor jim je je treba, gotovo kako $\frac{1}{3}$ kvadratne milje; zato jo dajo Lahom, posebno Dinjancom v najem ali pa jim jo tudi prodajajo, kjer jim je bolj od rok. Kraj je večidel raven in sam po sebi rodovit, toda ima premalo vode. Obilne žetve daje le v mokrih letih. Sicer pa se na njem marsikaj prideluje; razun žita in sena je imenitno tukajšnje vino, „vin' di rosa“; posebno mnogo pa dobivajo Perojci lepega olja, ki ga sami „drveno maslo“ imenujejo. Tudi južnega sadja se ne manjka, zlasti smokev ali fig. Če ni predolge suše, Černogorci dobro živé; le terta jim je zadnje leta onemogla, da štiri leta zaporedoma skoraj kaplje dobili niso. — Hiše so v Peroju zgolj po laški navadi zidane, in vse z žlebnikom pokrite. Ljudje stanujejo na prvem stropu; izbe so majhne, toda kaj snažne; sem ter tje se vidijo po oknih celó rože. Gostoljubnosti se more človek v vsaki hiši nadjati; tujcu ponudijo najpred črne kave, potem pa vse, kar imajo. Kar pa človek v laških hišah nikjer ne vidi, česar pa se v perojskih nikjer ne manjka, je dobro, lepo okovano, vsakoverstno orožje. Naj gre Perojec blizo ali dalječ, povsod ga po stari možki črnogorski šegi ta zvesti tovarš spremlja.

Na drugo vprašanje utegnem drugkrat obširneje odgovoriti; za zdaj povem le ob kratkem, da razun Peroja v celi Istri nikjer Serbov ni; to vem za gotovo. Otoka Krk in Čres dobro poznam; ljudje govoré vsi čisto horvaški ali čakavski, ravno tako kakor po Vinodolu; ohranili so še mnogo najstarejših form in besed. Nič kaj všeč pa mi ni, narečja le po nekterih čerkah deliti, kakor jih dr. Klun deli, pa tudi drugi. To deljenje je dostikrat napačno; na pr. horvaški primorci govoré „dete“ ne

pa „dite“, pa so vendar le pravi Horvatje; v Slavonii sem našel vasi, kjer ljudje „kaj“ govoré, drugači pa vse serbski, ali so mar zavolj tega „kaj“ že Slovenci? Na cesti od Reke proti Karlovcu je terg „Moravice srbske“; prebivalci so vsi čisti Serbi, njih jezik je zgolj serbski, razun da „ča“ govoré. Ta besedica jih ni v Horvate prekovala. To pa ni le v kakem majhnem kotu. Kakor v horvaškem primorji sem slišal povsod po Istri, kjer sem bil, „lepa devojka“, ne pa „lipa divojka“. So mar zato vsi Istrani Slovenci? V primorji se govori tudi „lepega“ (ne samo lepoga) in „dobre dela“ (ne: dobra) in mnogo družega, kar se z našim narečjem ujema. Jezik je treba po celem pretresati, ne pa tako plitvo in puhlo po enih čerkah. J. T.

Zakaj je morje slano.

(Arabska pravlica.)

V začetku je ustvaril Bog morje. V svoji dobroti je ustvaril Bog morje tako sladko, kakor so viri življenja. Ko je pa morje premislilo svojo obširnost in mogočnost, je hotlo biti gospodar kakor Stvarnik. Zahrumelo je tedaj proti nebu in pomorilo vse stvari, samo rib ne.

In rekel je Bog morju: „Poslušaj me, morje! Zvédi, da sem jaz tvoj gospod in mojster.“ In Bog je ustvaril mušice toliko, da so tème delale in da jih je bilo čez devet tavižent sežnov na debelo nad zemljo.

„Usedite se na morje“, veli Bog mušicam. — „in spite morje do suhega!“ Mušice so pile in strahovito morje je usahnulo v želodčkih mušic. Letalo je pod nebom, kamor so mušice letéle.

Kar se zgrudi morje in prosi pohlevno: „Vidim, gospod Stvarnik, in spoznam Te Gospoda vseh stvari! In Bog reče mušicam: „Prinesite mi sopet vodo iz svojih želodčkov!“

In tako so storile mušice in morje je začelo prihajati večje in večje, dokler ni napolnilo svojih prodov. Al morska voda je bila po mušicah ostrupena in slana.

Kratkočasno berilo.

Kadar je žakelj prepoln, se razveže.

Vse popotovanje sv. Ludovika po celem kraljestvu je bilo blagoslavno celó do konca. On je sosebno pazno ogledoval učivnice, kjer se je izobrazovala mladost. Pa tudi žitnih shramb ne prezira, kakor mu je svetoval njegov duhovni svetovavec, katerim so bili revni izročeni, da se prepriča, ali so opisi zastran te reči resnični.

Zjutraj rano, ko kraljev voz derdrá proti nekemu mestu, sloni kralj v kočii na blazinah, začuje neki mil glas, se ozre ter zagleda moža v borni in nekoliko stergani obleki. Plašno derži klobuk v dergetajoči roki vés osupnjen, da ne more besedice izustiti; le njegove solzne oči prosijo kaj izgovorno pomoči.

Blizo moža sedi dvoje otrok na butarici suhega dračja, ki si ga je oča nabral v bližnjem gojzdu. Vidilo se je, da sta mala revčka nezmerno blede in boleha, in ko zdaj njuni oča poleg voza, iz ktereга kralj stopi, poklekne, tudi oba poklekmeta.

„Kaj ti je, prijatelj?“ ga kralj po svoji ljubeznjivi navadi pobara, „kaj želiš od mene?“ „Milost in pravico“, jeclja mož, ki se, ko mu kralj migne, počasi vzdigne.

„Za to reč ima slehern mojih podložnikov temeljito pravico“, mu reče kralj ga oserčevaje. „Tedaj govori.“ „Oj, moj gospod in kralj, poterpíte z menoj; nikdar še nisem bil pred kakim kraljem in ne vem kako govoriti.“ — „Kakor v mislih in v svojem sereu čutiš“, mu reče kralj se smehljaje, „govori resnico odkritoserčno ter izustuj besede, kakor ti na jezik pridejo. Zravno pa misli, da govoriš s prijatlom, sorodnikom, z očetom.“

Mož se hipoma kaj oserčenega čuti in dopoveduje, kako se že nekaj let za dedino, ki mu jo je zapustil bližnji so-